

Mustra

Azt mondja Platon egy helyütt, hogy „*ha az ifjak gondozása és nevelése a helyes úton halad, akkor az állam hajója biztosan halad előre. Ha ellenben baj van a nevelés körül, arról jobb nem is beszélni.*” Idézetünket – sok-sok más idézettel együtt az emberi gondolkodás klasszikusaitól – Pais István Tanár Úr mondta diktafonba. A vele folytatott beszélgetésből izgalmas, akár vitatható gondolatokat is hordozó, a Könyv és Nevelés eddigi történetében ritka műfajú írásmű, interjú született. Az olvasókat biztatom az elolvasására, szabad vitatkozni is Pais Istvánnal, az ELTE filozófia tanszékének nyugalmazott oktatójával, népszerű filozófiatörténeti tárgyú könyvek szerzőjével. Én itt, a Mustrában inkább arról szólok, mekkora élmény volt hallgatni Pais Tanár Urat, aki hetvenes évei közepén is csodálatot kiváltó dinamizmussal, sodró lendülettel és lelkesültséggel beszélt, tanított, miközben folyamatosan idézett terjedelmes passzusokat kedvenc filozófusaitól. Interjünk az élő beszélgetés alapélményét nyilván nem tudta visszaadni, ezért aki tudja, keresse a lehetőséget, hogy valamelyik előadásán élőben is élvezhesse ezt a szuggesztív élményt.

A jó tankönyv szövege az anyanyelv szabályait követő, érthető és megtanulható. Ezt az alaptételt fogalmazza meg Eöry Vilma *A jó tankönyv nyelvi követelményeinek rendszerezése* című írásában. Viszont „a törvény szövedéke mindig fölfeslik valahol”, s talán éppen ezért, néhány bekezdéssel később már így fogalmaz a saját elméleti alapigazságát a gyakorlaton számon kérő szerző: „Annak nem lenne szabad előfordulnia, hogy a nyelvtanórán tanult szabályokkal ellenkező jelenségekkel találkozzon a diák a tankönyvekben.”

De hogy aminek nem lenne szabad előfordulnia, mégis előfordulhat, azt egy „életből ellesett” példán igazolja Eöry Vilma a cikk további részében, ahol egy ötödikeseknek szóló irodalom(!) tankönyv egyik szövegrészét elemzi. A kiválasztott részlet elsősorban a szövegten elemi kritériumait sértő példáktól terhes, ezért nem, vagy alig érthető a kiskamaszok számára. (Huszonéves egyetemisták egyébként – elolvastván az elemzett szöveget – úgy vélték, nekik, az ő szintjüknek megfelelő könyvből vett részletet olvasnak!)

A dunavecsei Bolyó Judit valamikor a nyolcvanas évek közepén tanítványom volt a kunszentmiklósi gimnáziumban. Önképzőkörrre járt, iskolaújságot szervezett, a finnekről, Finnországról szóló országos rádiós vetélkedőt nyert, közben nagyon komolyan, tudatosan készült arra, hogy a finn – magyar kulturális kapcsolatok ápolásának szentelje az életét.

Aztán – már Helsinkiben, a szakdolgozata anyaggyűjtése közben – letért a maga választotta útról. Miguel, a mexikói zongoratanár-zeneszerző erősebbnek bizonyult Judit álmainál. Immár egy jó évtizede Mexikóban él. Angolt, orosz, finnt és magyart tanít – spanyolul, néha meg spanyolt – magyarul. Közben képviseli, közvetíti a magyar kultúrát Mexikóban.

Amikor arra kértem, írna nekünk, a *Könyv és Nevelés* olvasóinak egy cikket arról, mit mondanak az ottani tankönyvek Magyarországról, a kérdésre jószeré-

vel egyetlen mondatban összefoglalta a választ: „Nagyon keveset tanulnak rólunk: földrajzból csak a főváros nevét kell megtanulni, történelemből pedig annyit, hogy az Osztrák-Magyar Monarchia része voltunk, majd a vasfüggöny mögé kerültünk.”

Egy mondattal persze nem lehet megoldani egy ilyen fölkérést, és Judit nem is állt meg annál az egyetlen mondatnál. Minden kedves olvasónknak jó szívvel ajánlom a mexikói-magyar Bolyó Judit kedvesen szubjektív, csöppnyi esszéjét a két világ, a két kultúra egy lélekbe oldódásának jelen állásáról.

„Miért a népmese legyen életünk része?” – teszi fel a kérdést önmagának a gyakorló pszichológus, Stiblar Erika, a *„Miért a népmese? – egy pszichológus érvei”* című elemző írásában. Válaszának lényege: a mese értékekben gazdag világa, több-
rétegű értelmezési lehetőségei, szimbólumrendszere révén rendkívül alkalmas arra, hogy a lélek dolgozzon a mesével, s mindig az éppen aktuális üzenet „szóljon ki” a meséből, amelyre „a léleknek akkor a leginkább szüksége van.”

Korunk magyartanári „örökzöldjéről”, a kötelező olvasmányok körüli, egyre mélyülő válságról szól Valaczka András írása. A *„Kötelező a kötelező? Mit gondolunk a házi olvasmányokról ma?”* című cikket – legalább első olvasásra – az teszi üdén rokonszenvesse, hogy a már-már szokványos és hagyományos sápítózás, nekibúsulás helyett tárgyilagosan és főleg praktikusán közelíti meg tárgyát. Praktikus abban az értelemben, hogy olyan cselekvési koncepciót körvonalaz, amely gyakorló magyartanárok véleményére épít. A CENTA Közép-Európai Tanárakadémia és a Nemzeti Tankönyvkiadó háromszáz magyartanárnak tett föl kérdéseket a kötelező vagy házi olvasmányok jövőbeli esélyeivel, lehetőségeivel kapcsolatban, hogy a beérkezett válaszokra (is) alapozva készítsenek el egy új kritériumrendszert, egy, az eddiginél rugalmasabbnak, a korparancshoz alkalmazkodóbbnak ígérkező kánont. (Lapunk internetes változatában közöljük a fölmérés statisztikai ábráit!)

A kialakult listát természetesen vitára bocsátaná a Tanárakadémia, az értelmes konszenzus reményében. A szerkesztő – egykor maga is gyakorló magyartanár – itt, ezen a ponton válik szkeptikussá. Mert hiszen – hogy magát a szerzőt idézzem! – „mi magyarok ketten háromfélét szoktunk gondolni”, s ha ehhez hozzáveszem az efféle konszenzuskereső futamok honi tempóját, mire elkészül végre a várva várt Új Kánon – már el is avul talán. Bár ne lenne igazam!

